

підрахунок голосів виборців в межах регіонів України // <http://www.cvk.gov.ua>. **3.** Власов.С., Поповкин В. Проблемы регионализма в структуре государственной власти и политики Украины // Этнические и региональные конфликты в Евразии. – М.: Изд-во «Весь мир», 1997. – С. 162-171. **4.** Гаврош А. Операция «Русины». – Профиль. – 2008. – №42. – С.18-20. **5.** Кулик В. Ідентичності громадян і політика держави: єдність суперечностей? // Український регіональний вісник. – 2001. – №22. **6.** Семененко И. Группа интересов в Европейском союзе: региональный аспект // Международная экономика и международные отношения. – 1998. - №4. **7.** Симоненко В. К. Регионы Украины. Проблемы развития. – Киев, 1997. – 263 с. **8.** Хангтингтон С. Столкновение цивилизаций. – М.: АСТ Москва, 2006. – 571 с. **9.** Чумаченко Н. Г. Региональная политика в Украине. – Донецк, 1995. **10.** Чумаченко Н. Г. Проблемы региональной политики в Украине // Людина і політика. – 1999. - № 3.

УДК 329.1/6: 323.2

ПОЛІТИКО-ІДЕОЛОГІЧНЕ ПРОТИСТОЯННЯ ЯК ГОЛОВНИЙ ФАКТОР ВИНИКНЕННЯ МОВНО-ПОЛІТИЧНОГО СЕПАРАТИЗМУ

С. Савойська

У статті проаналізовано причини і наслідки політико-ідеологічного протистояння правих і лівих політичних сил. Підкреслюється, що майбутні президентські і парламентські вибори в Україні – це вибір курсу: східного чи західного, яким має рухатися Українська держава.

Ключові слова: *політико-ідеологічне протистояння, вибори, ідеологія, національно-патріотичні устремління, загальнодержавні інтереси, патріотизм.*

In the article the reasons and the results of political-ideological confrontation between right-wing and left-wing political powers are analyzed. The author considers that future presidential and parliamentary elections in Ukraine are to choose the course – east or west, which Ukrainian state must follow.

Keywords: *political-ideological confrontation, elections, ideology, national-patriotic tendencies, state interests, patriotism.*

З надбанням незалежності в Україні не було вироблено нової ідеології, яка б замінила попередню комуністичну, відповідала новим реаліям життя та базувалася на спільності соціальних і політичних інтересів, які б визначали шляхи соціальних цілей і завдань, а також була визнана більшістю громадян. Саме поняття «ідеологія» ще й досі сприймається значною частиною українського суспільства як негативне, бо в пам'яті нашого народу воно пов'язане з тоталітарним режимом. Але в сучасних умовах демократизації цей термін наповнюється іншим змістом. Комуністична ідеологія, яка панувала в СРСР, розпалювала національну ворожнечу, порушувала права громадян, нищила мову шляхом заміщення її російською, забороняла освіту українською мовою, принижувала гідність українського народу, здійснювала проти нього масові депортації та репресії. Водночас на цій основі формувалась значущість росіян, яка з часом переросла в культ великого російського народу. Така політика радянського уряду викликала опір української інтелігенції, який жорстко придушувався керівництвом КПРС.

З розпадом СРСР політико-ідеологічне протистояння успадкувала незалежна демократична Українська держава, де воно продовжує наростати між лівими та правими політичними силами, а також між національно-демократичною і комуністичною ідеологіями. У лівих політичних сил воно пов'язане з руйнуванням і придушенням національної свідомості українського народу, гальмуванням його національно-патріотичного виховання, і, нарешті, перетворенням російськомовних громадян України на зброю проти української державності. Слід констатувати, що ідеологія лівих та лівоцентристських політичних сил перебуває на службі імперської Росії, яка, маніпулюючи свідомістю російськомовних громадян України, проводить нечесну і небезпечну політику щодо Української держави та її народу, спрямовану на знищення молодого країни, мови і культури українців.

Політична ідеологія національно-демократичних сил України зорієнтована на Європейський Союз, виховання молоді в душі патріотизму до незалежної України, розвиток і розширення функціонування української мови як єдиної державної, яка покликана об'єднати український народ. Проросійські політичні сили орієнтуються переважно на союз із Російською Федерацією і СНД, виступають проти вступу України до НАТО, підтримують державний статус російської мови в Україні. Така ситуація дає можливість пересвідчитися в тому, що політико-ідеологічне

протистояння між правими і лівими силами розділило українське суспільство не лише за мовною ознакою, а й призвело до різних конфліктів на регіональному і державному рівнях.

З цього погляду політико-ідеологічне протистояння, зокрема в мовній сфері, привернуло увагу вчених, таких як О. Білецький, О. Білоус, В. Бурдяк, М. Головатий, М. Гордієнко, П. Демчук, В. Карпенко, Р. Карташов, В. Коваль, О. Лановенко, В. Муляр, М. Павловський, П. Панченко, В. Таран, В. Яворський та ін., які у своїх працях висвітлювали окремі аспекти цієї проблеми.

Мета статті полягає у з'ясуванні причини і наслідків політико-ідеологічного протистояння в трансформаційний період української незалежності, яке призвело до виникнення мовно-політичного сепаратизму [1].

Варто зазначити, що Україна на початку 90-х рр. XX ст. взяла курс на деідеологізацію суспільного життя, оскільки суспільна свідомість українців все ще перебувала під тиском старої комуністичної ідеології. Внаслідок її краху у свідомості українського народу утворився ідеологічний вакуум, який з часом заповнився антидержавною проросійською ідеологією. Щоб швидше визволитися з-під тиску радянського тоталітаризму, українському народу були нав'язані буржуазно-ліберальні цінності епохи «дикого капіталізму», які начебто здатні надихнути його на швидку відбудову Української держави, її економіки, культури, української мови і духовності. Так, буржуазно-ліберальна ідеологія начебто дасть можливість українському народу швидко адаптуватись в нових умовах, вільно розвивати свої природні здібності, права і свободи, українську мову і релігію, розвиток яких гальмувався і заборонявся тоталітарними суспільствами протягом багатьох століть. У цьому контексті буде доречно скористатися висновком Л. Масенко, де зазначено, що справедливо розв'язати мовний конфлікт можна, як вважають регіонали і комуністи, лише шляхом узаконення двомовності на регіональному або й загальнодержавному рівні. Це знаходить відгук, на думку дослідниці, не лише в проросійськи орієнтованій частині регіональних еліт сходу й півдня, а й серед лібералів, які вважають, що в такий спосіб можна забезпечити право людини на вільний вибір мови спілкування [2].

Відтак невизначеністю українців скористалися російські ідеологи, які зрозуміли, що для них Україна ще не є втраченою назавжди. До цієї справи вони, так би мовити, майстерно залучили всі антиукраїнські політичні сили як усередині Української

держави, так і за її межами. Ідею повернення втрачених земель вони успішно проводять у життя, опираючись на допомогу лівих і лівоцентристських політичних сил України, які не задоволені ідеологією правих з їх національно-патріотичними устремліннями щодо розширення функціонування української мови як єдиної державної в усіх сферах суспільного життя. Проросійські ідеологи свою ідею реалізують через новоутворені на теренах нашої держави політичні партії і громадські організації і спрямовують її на розкол держави, використовуючи для боротьби з нею мовну проблему.

Отже, причиною політико-ідеологічного протистояння лівих і лівоцентристських політичних сил, які підтримують інтереси Російської Федерації, є її втручання у внутрішні справи України з метою повернення втрачених земель, і все це здійснюється під прикриттям захисту російськомовних громадян та їхньої мови. Власне, користуючись демократичними свободами, які в Україні сприймаються як всюдозволеність, окремі російські ідеологи дозволяють собі некоректно висловлюватись на адресу українського уряду, президента та української мови як єдиної державної. Щоб виправдати своє втручання у внутрішні справи України, вони поширюють міф про заборону в Україні російської мови та дискримінацію російської культури [3].

Політико-ідеологічне протистояння між правими і лівими силами підсилюється також і тим, що в лавах останніх бракує патріотизму і панує низька самосвідомість, котра перешкоджає захисту загальнодержавних інтересів України. Тому, щоб реалізувати свої ідеї, утриматися при владі і здобути перемогу на майбутніх президентських виборах, ліві політичні сили наразі намагаються зміцнити свої ряди. А щоб залучитися підтримкою Москви, свою ідеологію вони спрямовують проти розширення функціонування української мови в Криму, на півдні і сході держави. Більше того, місцева влада цих регіонів вдається до мовно-політичного сепаратизму: блокує відкриття нових україномовних дитячих садків, шкіл, закриває наявні україномовні класи і групи, а також вдається до інших методів російщення. Приміром, схожа ситуація в сфері шкільної освіти склалася у місті Рубіжне Луганської області, де продовжувалася насильницька асиміляція школярів, коли батьків змушували віддавати своїх дітей до класу з російською мовою викладання або шукати інші навчальні заклади. Таким чином депутати Луганської облради виконують прийнятну

на місцевому рівні програму розвитку «Російська мова». Такі дії щодо української мови як державної місцева влада Луганщини пояснює тим, що регіон не має коштів на утримання українських класів. Водночас слід зазначити, що багато шкіл і на Донеччині, і в АРК як українські існують лише формально: насправді, як стверджують учні і батьки з цих регіонів, навчання у таких українських школах здійснюється переважно російською мовою. На жаль, у такий спосіб місцеві проросійські сили намагаються боротися з «тотальною українізацією». Якщо врахувати, що на Луганщині проживає 58% українців, які назвали під час перепису 2001 року українську мову своєю рідною, а україномовну освіту мають можливість здобувати лише 40% [4] охочих, то, вочевидь, у цьому регіоні відбувається насильницька асиміляція, яка продовжує політику мовно-політичного сепаратизму.

Отже, в такому вигляді політико-ідеологічне протистояння в освітній сфері є характерним не лише для Східної, а й для Південної України. А гасло «Чим гірше, тим краще» є наслідком імперської ідеології, яку намагаються наразі нав'язати суспільству лівоцентристські політичні сили України та ідеологи інших держав, які мають до нашої держави територіальні претензії. Інша, не менш важлива причина протистояння лівих і правих рухів в Україні полягає, на нашу думку, у відсутності такої політичної сили, яка б могла представляти інтереси всього українського народу, а не однієї його частини. Такою силою наразі намагається стати Партія регіонів, але вона в основному виражає інтереси лише АРК, півдня і сходу України, тому не має великої підтримки в інших регіонах держави. Ідеологічна спрямованість цієї політичної сили, а також решти лівих партій є ворожою і неприйнятною для іншої половини українського суспільства, котра прагне розвивати свою самобутню українську культуру і мову, яка, на думку кандидата історичних наук В. Ковалю, «береже націю як спільноту й тим самим є її імунною системою» [5].

Так, відсутність нині в Україні сильної консолідованої влади і національної ідеології призвела до міжпартійних політико-ідеологічних чвар. Проводячи передвиборну агітацію, партії ще більше загострюють політичну кризу в державі, в тому числі і мовно-політичну, оскільки саме перед виборами мовна проблема стає ще більш актуальною. Виборча ідеологія, приміром, Партії регіонів як лівоцентристів, направлена на надання в Україні російській мові статусу другої державної. А оскільки ця проблема

є не новою, то неоднозначну позицію в цьому питанні займав ще экс-президент Л. Кучма, який то гаряче підтримував її, то намагався замовчувати, то знову виступав її прихильником. Така неоднозначність уже в кінці 90-х рр. минулого століття поставила українську мову, зокрема на південному сході та у Криму, в нерівні умови, що призвело до конфліктів на мовному ґрунті. Тобто, ця ідея спрацювала не на користь суверенної України та української мови як державної, а на їх знищення і, таким чином, поглибила політику мовного сепаратизму, яка захищає в Україні інтереси Кремля. В цих умовах, як зазначає П. Демчук, «інформація про Україну виходить не з України, а з Росії. І вона така, яка вигідна Росії» [6, с. 18].

Ідеологічна робота антиукраїнських політичних сил в Україні та за її межами в середині 90-х рр. минулого століття створила основу для розвитку авторитаризму, надбудовою якого є олігархізація влади, яка свого часу концентрувалася навколо президента Л. Кучми, обслуговувала його волю і служила його інтересам. Більше того, найважливішими рисами тогочасного авторитарного режиму була корупція і злочинність, коли економічні реформи здійснювалися в інтересах вузького кола осіб, а державні рішення слабо відбивали нагальні потреби та інтереси українського народу, зокрема і в мові. Сьогодні вже цілком очевидно, що міцний фундамент російщення українців у другій половині 90-х рр. минулого століття та на початку XXI ст. було закладено экс-президентом Л. Кучмою, який вірно служив ідеалам Російської Федерації. Свідченням цього, по-перше, є невідповідна для України і нав'язана Л. Кучмою ратифікація закону Європейської хартії регіональних мов або мов меншин [7]. По-друге, приведення до влади лідера проросійських політичних сил – В. Януковича, який, по суті, продовжує втілювати антиукраїнську ідеологію, направлену на децентралізацію України та її знищення як самостійного утворення. Тобто, авторитарний режим Л. Кучми створив усі умови для виникнення мовно-політичного сепаратизму, який ліг в основу політики міських адміністрацій південних і східних регіонів, що ігнорують виконання Закону «Про мови в Українській РСР», положення статті 10 Конституції України, а також рішення Конституційного Суду 1999 року. У цьому контексті варто нагадати про політико-ідеологічне протистояння лівих і національно-демократичних політичних сил, яке негативно відбилася і на законодавчому рівні Верховної Ради України. Сказане не меншою мірою стосується тих законопроектів про мови, які були розроблені переважно лівими та лівоцентристськими політичними

силами. Зокрема, Партія регіонів подала на розгляд Верховної Ради понад 40 законопроектів про розвиток і функціонування російської мови в Україні, які ще більше ускладнили і загнали у глухий кут проблему мови [8].

Варто наголосити на тому, що наслідком авторитарної ідеології екс-президента Л. Кучми є планомірне витіснення української мови як єдиної державної з усіх сфер суспільного життя, насамперед з освіти і діловодства АРК, півдня і сходу держави. Депутати міськрад цих регіонів, а також керівники держадміністрацій гальмують розширення функціонування української мови, обмежують право учнів і студентів здобувати освіту державною мовою. Це, насамперед, стосується Донецької міськради, яка ухвалила рішення обмежити навчання українською мовою в освітніх закладах, тобто заборонила збільшувати кількість україномовних шкіл і класів, а також дитсадків і дитячих груп. Нагадаємо, що в умовах гострих політичних протистоянь за таке рішення проголосувало 55 депутатів з 58 [9].

Ліберальні та ліві ідеології притаманні нашому суспільству, тож не дивно, що на їх основі з'явилися нові паростки українського анархізму та російського націоналізму, які створили для українського народу умови повернення у «рідне лоно» Російської імперії, не бажаючи визнати історичний факт незалежності нашої держави. Ці ідеології створили підґрунтя для запровадження в незалежній Українській державі російської мови як другої державної, а також злиття Української православної церкви Київського Патріархату з Українською православною церквою Московського Патріархату в Російську православну церкву, що засвідчив приїзд митрополита московського Кирила в Україну напередодні президентських виборів 2010 року. Цей візит ще більше підірвав підвалини національної єдності в Україні, мир і стабільність в українському суспільстві.

Отже, як видно, ідеологія московського патріарха, як і Кремля, спрямована на возз'єднання східних слов'ян у новий союз, на чолі якого буде стояти російський патріарх і російська влада. Ця ідея активно висвічується в засобах масової інформації російського націоналістичного руху, де доводиться, що українець – це той самий росіянин, але «зіпсований» ворогами Росії, а українська мова - це діалект російської, що і підтверджує Донецька міська рада у своєму «Зверненні» до президента України, прем'єр-міністра і міських рад Львова й Тернополя. З контексту видно, що завдяки ідеології лівоцентристських політичних сил ідея

російщення українців своє коріння запустила дуже глибоко, і, як наслідок, продовжує розмножуватися як той бур'ян уже в нових історичних умовах суверенної України. І якщо вона і цього разу переможе на президентських виборах у 2010 році, то на Україну чекає молдовський варіант розвитку подій.

Така ідеологія імперіалістичної Росії має підступний і небезпечний характер, а мовна політика донеччан викликає обурення ідеологів національно-демократичного спрямування, які вимагають негайно вибачитися і звільнити з посад ідеологів лівого спектру. Але депутати міськради запевнили, що вони виконують виборчу програму Партії регіонів 2006 року, згідно з якою російська отримала би статус другої державної мови. Як бачимо, такий собі мовно-політичний сепаратизм не має меж. З аналізу випливає, що політико-ідеологічне протистояння проросійських сил Української держави підготувало ґрунт до відвертого неприйняття всього українського: мови, культури й національної ідентичності. Це зумовлено, на нашу думку, стійкими тоталітарними й авторитарними традиціями, котрі позбавляють українське суспільство можливості ефективно розвиватися.

Саме недемократичність корумпованої кучмівської влади застала широкі маси взяти участь у Помаранчевій революції, яка дала поштовх для розбудови дійсно національної демократичної держави. Власне політико-ідеологічне протистояння лівих політичних сил у період цієї революції досягло кульмінації та проявилось в усіх сферах суспільного життя України, зокрема у мовній, і ледве не призвело до розколу держави. Лідер лівоцентристських політичних сил - покійний Є. Кушнар'єв зізнався: якби мовна проблема була вирішена на користь російської мови, то все інше не мало б ніякого значення. Таким чином, цього разу ледь не збулося пророцтво відомого вітчизняного вченого-лінгвіста Л. Масенко, яка в мовній проблемі помітила такі тенденції, що рано чи пізно можуть призвести до розпаду єдиної держави за мовною ознакою[10].

Варто мати на увазі ще одну суттєву обставину: після Помаранчевої революції у національно-демократичних політичних сил з'явилася реальна можливість об'єднатися навколо національної ідеології. Проте еліта, яка прийшла до влади після перемоги, не змогла діяти злагоджено і втратила шанс використати цю можливість. Тим часом, протистояння між двома половинами українського суспільства, «які тяжіють до різних полюсів і ще не вивільнилися

з-під спуду взаємної недовіри», та їх ідеологіями продовжує наростати. Свідченням цього є згадувана програма «Російська мова», яка розроблена в Росії та успішно втілюється уже декілька років у південних і східних регіонах України. Тому не можна не погодитись з членом-кореспондентом НАН України О. Білоусом та іншими авторами праці «Національна ідея і стратегія національної безпеки України», які стверджують, що реальної незалежності наша держава ще не досягла, а «національно-визвольна боротьба українського народу триває»[11, с.11-12].

Варто визнати, що мовна ситуація в Україні з кожним роком не покращується, як це мало бути, а погіршується, зокрема на півдні і сході держави. Це можна пояснити, з одного боку, посиленням політико-ідеологічного радикалізму антиукраїнських політичних сил - як внутрішніх, так і зовнішніх. З іншого боку, відсутня адекватна реакція владних структур України, які ігнорують дії екстремістських громадських організацій та політичних партій Росії, Румунії, Словаччини та Угорщини, котрі здійснюють антиукраїнську політику, підтримують мовно-політичні сепаратистські ідеї, а також прагнення населення Південної і Східної України приєднатися до цих держав або створити власну автономію. Прикладом може служити проголошена у грудні 2008 року Закарпатською обласною радою автономна республіка Підкарпатська Русь. В основу цього утворення покладено мовно-політичну сепаратистську ідею про існування русинської нації і мови, яка начебто є самотутньою і більш давньою за українську [12].

Оскільки в лавах правих політичних сил немає злагоди і порядку, демократична ідеологія дедалі більше починає асоціюватися з анархією, яка характеризується зростанням злочинності, корупції і падінням довіри до влади. Такий безлад ми бачимо під час виборів, коли відбувається їх тотальна фальсифікація. Ще більша анархія панує у Верховній Раді. Щоб взяти владу в свої руки і виконати всі обіцянки перед виборцями півдня і сходу, зокрема запровадження російської мови як другої державної в Україні та інше, політико-ідеологічне протистояння Партії регіонів і комуністів доходить до абсурду: блокуються засідання Верховної Ради, ігнорується ухвалення законів, життєво необхідних для держави і суспільства, прийняті закони ветоуються президентом, і врешті-решт ця тяганина закінчується новими судовими позовами. І тут антиукраїнська ідеологія бере гору над національно-демократичною, яка зазнала поразки після подій 2004 року.

Слід завважити, що політико-ідеологічне протистояння відчутне і на міждержавному рівні, яке полягає у висуненні до України територіальних претензій з боку Угорщини, Румунії і Росії. Звернімо увагу на те, що ці держави через свої культурні товариства, громадські організації і політичні партії проводять в Україні та поза її межами антиукраїнську політику: роздають румунам, угорцям і росіянам України закордонні паспорти і нав'язують думку, що українська влада обмежує їх у правах, не дає вільно вивчати і розвивати свою мову, отримувати освіту рідною мовою. Приміром, у цьому переконанні представники румуномовної громади Чернівецької області. Викладачі румунської мови і літератури не задоволені кількістю годин, які виділяються Міністерством освіти і науки України для вивчення румунської мови і літератури, якістю її викладання, зменшенням кількості румуномовних шкіл. Це протистояння підтримує наразі Російська Федерація, якщо врахувати, що усі «румунські» церкви, де служба здійснюється румунською мовою, належать до Московського Патріархату. Мабуть, не випадковістю є і те, що на парламентських виборах 2006 і 2007 рр., коли Чернівецька область в основному підтримала БЮТ і НУНС, румуномовні райони віддали більшість голосів за Партію регіонів. Крім того, ця партія включила до своїх виборчих списків представників румунської громади, визнала їхні інтереси та вимоги, на відміну від інших політичних сил [13].

Отже, мовно-політичний сепаратизм єднає усіх представників і неукраїнської національності, які є громадянами України. В такому разі стає цілком зрозуміло, чому позицію румунів Буковини так ревно підтримують росіяни України і проросійські політичні сили, які сьогодні готові піти на все, аби швидше повернути собі владу. Слід наголосити, що Партія регіонів разом із комуністами і соціалістами робить усе, аби показати недієздатність Кабінету Міністрів, який, на їхню думку, не справляється зі своїми функціями і не може ефективно керувати державою. Про вироблення якихось спільних заходів, щоб подолати політичну кризу в державі, наразі не йдеться. До такого кроку не готові ні Партія регіонів, як опозиційна політична сила, ані інші фракції і партії лівого крила. Не стоїть осторонь і Російська православна церква. Чомусь саме напередодні виборчої кампанії митрополит московський Кирило вирішив здійснити свою політичну подорож по Україні і відвідав церковні установи виключно Московського Патріархату. Чомусь саме перед початком президентської кампанії президент

РФ Д. Медведев звинуватив Україну в усіх її гріхах щодо дружби з Росією: прогрузинський курс нашої держави, відкликання російських дипломатів з української території, втручання України у справи православної церкви, а також «вытеснение русского языка из общественной жизни Украины» [14].

Як видно, політико-ідеологічні опоненти як усередині держави, так і за її межами, в своїй діяльності керуються не здоровим глуздом, а емоціями, що підтверджується позицією лівих та лівоцентристських політичних сил України, які підтримали не українського президента, а очільника РФ, який звинуватив Українську державу та її владу, по суті, у зраді українсько-російських відносин. І це не випадковість, а спланована акція Росії напередодні президентських виборів в Україні. Адже відомо, що мовно-політичний сепаратизм Партії регіонів проявляється в нехтуванні української мови як атрибута державності. Політико-ідеологічне протистояння проросійських політичних сил поки що стоїть на заваді подоланню наслідків імперської політики російщення. То про яке відродження Української держави, культури і духовності її народу може йти мова? Тим більше, що все це, на думку доктора історичних наук О. Уткіна, «вимагає більш гнучкої регіональної політики. Її відсутність або неможливість матеріально-фінансової підтримки ведуть до напруження чи розпаду держави та утворення власної, що може викликати ланцюгову реакцію» [15, с. 38].

Отже, аналіз політико-ідеологічного протистояння, яке ще більше наростає в Україні напередодні чергової виборчої кампанії, свідчить, що це будуть не просто вибори президента України, а боротьба двох ідеологій – лівоцентристської і правої, комуністичної і національно-демократичної. Майбутні президентські вибори - це підтвердження демократичного курсу, який обрав український народ ще 1 грудня 1991 р., або ж зміна його на авторитарний режим, який нині панує в Російській Федерації. Це боротьба за те, чи залишиться Україна незалежною державою після виборів, чи увійде у лоно імперської Росії, де і понині «зникають» журналістсько-думці. Україна обере напрям розвитку – західний чи східний, а заодно - збереже чи втратить українську мову як державну, свою духовність і своєрідну культуру.

У зв'язку з політичною та ідеологічною кризами, відсутністю чітко окресленої національної ідеї та національної ідеології у свідомості українців відбулися значні зміни, які пов'язані з розчаруванням у демократії, котру вони наразі вважають джерелом

усіх своїх бід. Вихід з цього глухого кута частина українського народу, яка орієнтується на Російську Федерацію і підтримує ліву ідеологію, вбачає в «сильній руці» і вольовому лідері в особі В. Януковича, який, на їхню думку, зможе вивести державу з політичної та економічної кризи і запровадити на державному рівні російську мову. Національні демократи, які орієнтуються на Євросоюз і НАТО, обіцяють допомогти Україні стати міцно на ноги, відродити економіку, армію, захистити демократичні цінності, зокрема українську культуру і мову. Саме в авторитаризмі праві політичні сили відчують загрозу демократичним цінностям і свободам, і не лише для української мови як єдиної державної, а й загалом для України як унітарної держави. Хоча це і звучить парадоксально, але іншою і не менш важливою проблемою української демократії є надто велика свобода, яка межує з анархією і безвідповідальністю. На думку доктора технічних та економічних наук М. Павловського, за таких умов відбувається «маніпулювання масовою свідомістю та зомбування населення. А причиною безладу, у тому числі і в мовній сфері, є ринкова модель розвитку демократії, коли в процесі виборів перемагають не особистості, а гроші»[16, с. 42].

Це свідчить про те, що демократична ідеологія ще не закріпилася, а стара – комуністична намагається зберегти свої позиції в усіх сферах суспільного життя держави, зокрема і у ЗМІ. Звернімо увагу, що окремі ЗМІ відображають інтереси проросійських політичних сил, фальсифікують дійсний стан речей і дезінформують український народ. Як приклад наведемо інформацію, подану в газеті «Донецький криж» за 27 квітня – 3 травня 2007 р., де повідомляється, що «Донбасс – регион сугубо русский и русский язык здесь родной для подавляющего большинства живущих». З цим, звичайно, не можна погодитися. Починаючи з XIX ст., ця українська територія була густо заселена переселенцями з Росії, тобто етнічними росіянами, але попри це в цьому регіоні, як і в інших областях України (окрім АРК), етнічні українці становлять більшу половину населення. В цьому краї також проживає значна частина зросійщених громадян, які стали такими не з власної волі, а за певних обставин, тому цей регіон не можна назвати російським.

Таким чином, комуністична ідеологія продовжує зберігати в Україні свої позиції та знаходить підтримку і розуміння у частини українського політикуму. Відомо, що комуністів і регіоналів об'єднала ненависть до всього нерадянського: української мови як єдиної державної, прагнення України приєднатися до НАТО та

Євросоюзу, визнання Голодомору геноцидом українського народу, а воїнів УПА - героями України тощо. Така ідеологія прийшлася до смаку й іншим антиукраїнським політичним силам як усередині держави, так і за її межами. Щоб здійснити свої плани, вони готові розірвати Україну на шматки та утворити новий союз на зразок того, який уже існував. Прикладом такого самостійного утворення було існування тепер уже забороненої Донецьким окружним адміністративним судом громадської організації «Донецька республіка», що мала свій прапор – триколон, на якому було зображено герб Російської Федерації – двоголовий орел. Організація боролася за створення так званої «Донецької федеративної республіки», куди мали б увійти шість областей Східної та Південної України: Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Харківська та Херсонська. [17].

В основу такої ідеології покладено мовно-політичний сепаратизм, який розділяє український народ за мовною ознакою на галичан, русинів, кримчан, донеччан і новоросів. Це взяли на озброєння антиукраїнські політичні сили України, Росії, Румунії, Угорщини і Словаччини. Використовуючи слабкість і роз'єднаність української влади, окремі ідеологи цих держав почали спекулювати мовною проблемою, доводячи, що українська мова і культура – це зіпсована румунська, угорська, польська або російська мова. Таке абсурдне твердження широко обговорюється в ЗМІ, на міжнародних конференціях, конгресах, семінарах, за круглими столами в різних куточках України та за її межами. Не останнє місце в рейтингу мовної проблеми займає білінгвізм. Зокрема, проросійська преса південних і східних регіонів намагається переконати українців у тому, що у більшості європейських держав, як правило, є дві і більше державні мови, і що надання російській мові статусу державної відповідає європейським інтересам України. Більше того, газета «Кримська правда» вважає, що української нації не існує, а «українцы – это часть русского народа, говорящая на одном из диалектов русского языка». І взагалі, за словами редактора цієї газети Михайла Бахарева, українська мова – це «язык черни» [18, с. 48].

Але сам М. Бахарев не вважає, що він розпалює міжнаціональну ворожнечу: таке право йому дає, за його словами, свобода слова, що існує в державі, і Конституція України. Звичайно, що від такої демократії багато шкоди, але і з цього кута є вихід. Як вважає кандидат політичних наук М. Гордієнко, від ліберальної ідеології

користі небагато, тому вона має узгоджуватися з національними інтересами, з рівнем демократії і ментальністю суспільства.

Отже, підбиваючи підсумки політико-ідеологічного протистояння, можна зробити висновок, що головною його причиною є російщення українців, яке продовжується. Українському народу було нав'язано буржуазно-ліберальну ідеологію епохи «дикого капіталізму», яку ліві ідеологи зрозуміли як всюдозволеність. Приміром, щоб забезпечити право громадянина України на вільний вибір мови спілкування, достатньо, як вважають ліві і лівоцентристські сили, його узаконити на регіональному рівні. Цю ідеологію було використано антиукраїнськими політичними силами з метою дискредитації державної влади в Україні та за її межами.

З іншого боку, наслідком політико-ідеологічних протистоянь проросійських політичних сил є мовно-політичний сепаратизм, який підживлює децентралізаційні тенденції в українському суспільстві і штовхає державу до розколу. У зв'язку з цим незалежна держава перебуває в стані дуже тяжкої й глибокої політико-ідеологічної кризи, яка охопила практично всі сторони української дійсності. Адже Україна ще не стала повноцінною демократичною державою з ринковою економікою, не має чітко окресленої національної ідеї і загальновизнаної ідеології.

Наслідком політико-ідеологічного протистояння антиукраїнських політичних сил в Україні є також мовно-політичні конфлікти, зокрема в освітній сфері, релігійно-конфесійній, ЗМІ тощо, які гальмують розширення функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, стримують розвиток українізації і провокують сепаратизм на державному рівні. Приміром, антиукраїнська ідеологія, крім того, що вона пропагує ідею двомовності, доводить неможливість існування України без Росії, а також спільного євразійського простору.

Слід зазначити, що ідеології, які існують у сучасних демократичних суспільствах, не повною мірою відповідають стану і рівню розвитку сучасної України, масовій свідомості українського народу, його сучасним інтересам, потребам і новим завданням. Тому жодна ідеологія не має широкої підтримки в українському суспільстві, що свідчить про несформованість його ідеологічних орієнтацій. Приміром, комуністичну ідеологію в незалежній Україні підтримують лише окремі прошарки «владної еліти» і «народу», які хоча і впливають на політичні процеси в країні, але не відіграють у них провідної ролі. Разом з тим, російська ідеологія, відстоюючи

права росіян в Україні, відображає, так би мовити, російський великодержавний шовінізм і антиукраїнську спрямованість. Тому на даному етапі в Україні не існує такої ідеології, яка могла б інтегрувати українське суспільство в політичну націю.

Власне, становлення стабільного, демократичного суспільства неможливе без єдиної ідеї, котра об'єднала б народ на основі гуманізму і патріотизму. Разом із тим насильницьке нав'язування будь-якої ідеології може призвести до нового протистояння, яке не сумісне з такими категоріями як «правова демократична держава» чи «громадянське суспільство», в основі яких мають бути справжня свобода та ідейний плюралізм. Тобто, будь-яка ідеологія не повинна бути монопольною, абсолютною, а тим більше - панівною системою поглядів одного політичного суб'єкта, який начебто відображає інтереси всіх. Разом з тим, індивід має право вільно виражати свої погляди і повинен бути толерантним до прихильників іншої ідеології, що не дасть їм конфліктувати. Але все це буде успішно реалізовуватися лише у висококультурному демократичному українському суспільстві.

Таким чином, щоб подолати політико-ідеологічне протистояння в українському суспільстві, а заразом економічну, мовну і політичну кризи, було б доцільно:

- національно-патріотичним силам України забути про амбіції, а також про те, що їх роз'єднує, і консолідуватися перед майбутніми виборами навколо національної ідеї, яка вкаже чіткі соціальні орієнтири і виступить своєрідним регулятором міжособистісних і суспільних відносин;
- створити таку ідеологію, яка б заслуговувала на довір'я і відображала інтереси, погляди та орієнтації кожного українця.

1. Савойська С. Мовно-політичний сепаратизм як поняття. – К.: «Вища школа», 2008. - № 6. – С.101-111. 2. Масенко Л. Синдром залежності // 12 березня 2008 www.dialogs.org.ua. 3. Тарасюк Б.: заява МЗС Росії є «очевидним втручанням у внутрішні справи України» 29.09.2006/ <http://www.utv.tv/news/?id=8235>. 4. Боротьба за мовні права на «тотально українизованій» Луганщині 14.07.2008/ <http://www.radiosvoboda.org/content/Article/1183650.html>. 5. Коваль В. Соціальна двомовність - історичне прокляття України // Розбудова держави. – К., 1996. - № 9. – С.14-18. 6. Демчук П. Державна ідеологія та ідеологічна робота держави // Розбудова держави. – К., 1994. - №5. – С.13-18. 7. Савойська С. Мажоритарною мовою в

мінорі // Зовнішні справи. – серпень 2008. – С.42-46. **8.** Савойська С. Мовно-освітня політика в контексті законодавчої діяльності Верховної Ради України // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К.: «Фоліант», 2006. – Т. IX. – С.238-248. **9.** Донецька влада заборонила збільшувати кількість україномовних учнів 20 травня 2008/<http://novynar.com.ua/politics/27434>. **10.** Масенко Л. Річ не просто в мовній проблемі. Річ у тенденції до розпаду єдиної держави за мовною ознакою // Віче. – 2003. - №4. – С.54-57. **11.** Білоус О. Лисицин Е, Молоствовцева В. Національна ідея і стратегія національної безпеки України // Віче. – 2001. - №9. – С.3-23. **12.** Див. докладніше Савойська С. Етнонаціональні проблеми русинства в контексті мовно-політичних конфліктів // Політичний менеджмент. – 2009. - № 1. – С.64-71. **13.** Сучасні проблеми румунської спільноти Чернівецької області та їх відображення у ЗМІ / <http://bukovynaonline.com/suchasni-problemi-rumunskoi-spilnoti-cherniveckoi-oblasti-ta-ix-vidobrazhennya-u-zmi/>. **14.** Медведев обвинил Ющенко «в беспрецедентной провокации» / <http://korrespondent.net/ukraine/politics/930983/> 11.08.09. **15.** Уткін О. До громадянської злагоди через етнічний плюралізм // Віче. – 2000. - № 4. – С.22-39. **16.** Павловський М. Криза демократії – основа для розвитку авторитаризму // Віче. – 2000. - №4. – С. 40-52. **17.** Чумак Ю. «Донецька республіка» сконала / 14.11.2007 <http://www.khpg.org/index.php?id=1195047033>. **18.** Гордієнко М. Процес еволюції та політичні перспективи ідеології консерватизму // Політичний менеджмент. – 2007. - № 5. – С. 46-59.